

music that was written specially for English language teaching.

In order for the student to learn English language, the using of technology need to be exploited in classroom as much as possible. For this reason, using songs through technology in lesson environment attract attention. Songs are used for many reasons by methods adopted in foreign language teaching. The facts that music makes students relaxed and melodies, rhythms and rhymes in a song facilitate English language learning improve students' reading, writing, speaking and listening skills. Besides, music and songs are all authentic texts. These authentic texts act as significant sources for students to discover the culture of English language and to improve their cultural awareness.

For English language teaching it is possible to make use of songs effectively if songs are carefully chosen by taking the audience, objectives, language level of students and song content. Using songs this way provides an enjoyable experience not only for students but also for the teacher. Using songs along with such activities will have many advantages such as saving the lesson from being boring and monotonous and improving student motivation.

Conclusions and prospects for future research directions. In conclusion, using English songs in the classroom can be justified on the grounds that it will emancipate full mental and affective power in language learning and promote language awareness. Listening to songs can block the learner's psychological barriers, such as anxiety, lack of self-confidence and apprehension as well as intensify the learner's desire to study English language. English songs are wonderful materials in this respect. English language learners could be motivated by the singers, the music, the variety of rhythm, and the popular themes. The intrinsic merits that songs possess are also

effective materials of instruction in English classrooms.

REFERENCES

1. Cheung, C. (2001). The use of popular culture as a stimulus to motivate secondary students' English learning in Hong Kong / C. Cheung // *ELT Journal*.
2. Jolly, Y. (1975). The use of songs in teaching foreign languages / Y. Jolly // *Modern Language Journal*.
3. Keskin, F. (2011) Using songs as audio materials in teaching Turkish as a foreign language / Funda Keskin // *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*.
4. Millington, N. (2011). Using Songs Effectively to Teach English to Young Learners / Neil T. Millington // *Language Education in Asia*.
5. Shen, C. (2009). Using English Songs: an Enjoyable and Effective Approach to ELT / Chunxuan Shen // *English Language Teaching*.
6. Sigurpárdyttir, D. (2011). Language learning through music / Drifa Sigurpárdyttir. – Prentun: Byksala Menntavisindasvíp Reykjavík, Ísland.
7. Vinyets, N. (2013). Using Songs in Primary Education: Advantages and Challenges / Núria Bach Vinyets. – Treball de Final de Grau Universitat de Vic.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ШАНДРУК Світлана Іванівна – доктор педагогічних наук, н. із е, завідувач кафедри лінгводидактики та іноземних мов Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

Наукові інтереси: професійна педагогіка, компаративна педагогіка.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SHANDRUK Svitlana Ivanivna – Doctor of Pedagogical Sciences, professor, Head of Department of Linguodidactics and Foreign Languages Kirovohrad Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: professional pedagogy, comparative pedagogy.

УДК 378.637.016:78

ЩОЛОКОВА Ольга Пилипівна –

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки мистецтва і фортепіанного виконавства Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
e-mail: shcholakovaO@gmail.com

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТУДЕНТІВ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕДАГОГІКИ МИСТЕЦТВА

Постановка та н. із ентифі
актуальності проблеми. Сучасна ситуація у світовому просторі актуалізувала проблему національної освіти України, формування національної свідомості та державної гідності.

Важливими складниками оновлення її змісту стали забезпечення пріоритетності національних цінностей, невіддільність освіти від національного ґрунту. У «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період

до 2021 року» наголошено на необхідності побудувати ефективну систему національного виховання, забезпечити морально-духовний, культурний розвиток, сформувати соціально зрілу творчу особистість, громадянина України і світу. Такий ракурс оновлення змісту освіти дозволив впровадити поняття «національна ідентичність».

За своєю суттю ця дефініція означає усвідомлене прийняття людиною відповідних норм і зразків поведінки, ціннісних орієнтацій і мови, розуміння свого «Я» з позицій усталених характеристик. За переконанням сучасних дослідників [2; 4; 10; 12], ідентичність найповніше виявляється у ототожненні себе з національно-культурними стереотипами суспільства. Нехтування цим фактом в умовах нестабільності нашої держави здатне породжувати нові міфологеми та непорозуміння, особливо у тих випадках, коли виникають конфліктні ситуації чи ситуації когнітивного дисонансу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз наукової літератури дозволяє зробити висновок, що проблема національної ідентичності стала предметом спеціального вивчення багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників. В умовах глобальних цивілізаційних зрушень цій проблемі присвячені праці Н. Антонової, Ю. Арутюняна, Т. Возняка, А. Здравомислова, О. Донцова, В. Малахова, Т. Стефаненка, В. Ядова. Так, сучасний український культуролог Т. Возняк, розмірковуючи над питанням збереження ідентичності крізь призму глобального та національного, дійшов висновку, що українська культура в найширшому сенсі слова не може законсервуватися та ізолюватися від глобальних впливів; це зумовлено тим, що в кожному історичному часі українство виробляє свою модель культурної парадигми, з якою ідентифікується, і яка стає її інструментом у конкуренції з іншими культурними та ідентифікаційними моделями глобалізованого світу; культурні парадигми українства не деградують, а розвиваються та вдосконалюються [2, с. 66].

Мета статті. Усвідомлення мистецької освітньої парадигми як сукупності особистісних переконань і цінностей дало можливість застосовувати категорію «національно-культурна ідентичність». У зв'язку з цим метою даної статті є висвітлення її характеристики та можливості реалізації в системі фахової підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

Виклад основного матеріалу дослідження. У нашому дослідженні представлена дефініція розглядається в

комплексі з такими категоріями як духовність (В. Андрущенко, І. Зязюн, С. Кримський, В. Кремень), духовна культура особистості (О. Артамонова, Б. Гершунський, О. Олексюк, О. Щолокова), світогляд (М. Каган, Л. Левчук, М. Михальченко, М. Попович), ціннісні орієнтації особистості (В. Дряпіка, Г. Падалка, С. Раппопорт, О. Реброва, О. Рудницька). Узагальнення їхніх поглядів дозволяє усвідомити важливість формування у студентів приналежності до своєї національно-культурної спільноти і національно-культурного простору, оволодіння національно-культурними цінностями та глибоке усвідомлення їхнього духовного значення.

Це означатиме, що формування у майбутніх учителів мистецьких дисциплін національної ідентичності має стати н. із ент навчально-виховного процесу вищого мистецько-педагогічного навчального закладу, тобто вона має сприяти усвідомленню кожним студентом своєї належності до певного національно-культурного простору, н. із ентифі оволодіння національно-культурними цінностями та засвоєння їхньої духовної спадщини.

Проблема ідентичності займає вагоме місце у наукових дослідженнях як українських так і зарубіжних вчених. За визначенням сучасних енциклопедій термін «ідентичність» походить від латинського слова «*indefico*» – «уподібнювати» і має два визначення: 1. Який схожий на когось; 2. Такий, як той, про якого йдеться. У першому випадку увага приділяється процесу зіставлення, порівняння певних властивостей; у другому – людина ототожнює себе з іншою людиною на основі встановлення загальних рис або емоційних переживань. Отже, це поняття можна використовувати у випадках співставлення та ототожнення.

У різних аспектах проблему ідентичності вивчали такі відомі вчені як У. Джеймс, З. Фрейд, Е. Фромм, Е. Еріксон, А. Маслоу, К. Роджерс. Вони довели, що ідентичність особистості може виявлятися у вигляді гармонійного процесу з чітко вираженими позитивними ефектами ототожнення, а може проявлятися спонтанно, з певними ускладненнями. Це відбувається у тих випадках, коли особистість перебуває у складних життєвих ситуаціях або на етапах вікової кризи.

Результати їхніх досліджень довели, що ідентичність є системою індивідуальних ресурсів, яка обумовлює особливості зацікавленого ставлення суб'єкта до пізнання світу і характер відтворення дійсності в індивідуальній свідомості. У професійній

діяльності така якість є формою фіксації і репрезентації об'єктивного світу, феноменом, котрий структурує і регулює психічне життя людини в цілому. Особистісну національну ідентичність можна представити у двох вимірах: 1. у вигляді *ціннісного досвіду*, пов'язаного з формуванням інтересів, ідеалів, моральних норм і переконань, виявлених в ціннісних орієнтаціях; 2. *досвіду рефлексії*, який полягає у зіставленні знань про свої можливості з тими завданнями, що стоять перед суб'єктом.

У вітчизняних дослідженнях (Г. Костюк, П. Лушин, Ю. Москаль, В. Огнев'юк, Т. Потапчук, В. Сергійчук) проблема ідентичності розглядається з точки зору біологічних, психологічних, соціальних і культурних факторів. При цьому автори використовують поняття «ідентичність» та «ідентифікація». Так, наприклад, П. Лушин характеризує ідентичність як складну динамічну систему, яка розвивається протягом усього життя людини і має складну ієрархічну структуру. Під цим поняттям він розуміє приналежність суб'єкта до певної соціальної групи і вважає, що зміна ідентичності відбувається непередбачено, а її невизначеність долається шляхом конструювання нової ідентичності [5, с. 38].

Натомість В. Огнев'юк розглядає ідентичність і як процес, і як кінцевий результат. У першому значенні під ідентичністю він розуміє неусвідомлене емоційно-когнітивне ототожнення суб'єкта з іншим суб'єктом, соціальною групою, етносом, а також їх включення до свого внутрішнього світу, прийняття як власних норм, цінностей та еталонів поведінки.

Основними складниками цього процесу автор вважає емоції й почуття, той чи інший рівень свідомості; особисті, сімейні, громадянські, національні й абсолютні цінності; соціальні вміння та навички. Згідно другої позиції ідентичність – це активна громадянська позиція особистості, що виявляється в соціально-комунікативній, громадсько-корисній та суспільно-політичній активності, а також активності, спрямованій на самопізнання, самооцінку, самореалізацію, самовдосконалення [8, с. 59].

У науково-педагогічних дослідженнях інший ракурс розгляду має поняття «ідентифікація» (від лат. *Identicus*-«тотожний» та *facio*-«роблю»). Вченими воно визначається як спосіб наукового пізнання, котрий дозволяє встановити тотожність і подібність об'єктів завдяки їхньої схожості. На думку вчених – це безперервний і завжди незавершений та відкритий процес, який спонукає особистість до активного самостійного пошуку

самовизначення. Він може перебувати під постійним контролем суб'єкта, а може не піддаватися контролю. В цілому ідентифікація актуалізує любов і толерантність, завдяки яким наповнюється гуманістичним смислом. Треба зазначити, що у науковій літературі обидва поняття часто використовуються у якості слів-синонімів. Але останнім часом їх почали розмежовувати за функціональним призначенням або підходами.

Так, за переконанням М. Боришевського, становлення ідентичності є одним із ключових моментів розвитку та життєдіяльності особистості. Саме тому необхідно знати чинники, які впливають на формування ідентифікацій особистості. Автор зауважує, що потреба молоді людини самовизначитися у різних сферах життя активізується в студентському віці й стає основною рушійною силою її подальшого розвитку, спрямовуючи особистість у майбутнє [1, с. 33]. Відтак увага до процесу ідентифікації зумовлюється тим, що її результатом стає особиста культурна ідентичність. Це дозволяє запровадити у науковий обіг поняття «національно-культурна ідентичність».

У мистецтві українського народу закладено генетичну пам'ять щодо своїх витоків, яка одухотворяє вічний символ триєдності нашої давнини, сучасності та майбутнього. Саме в мистецтві інтегруються н. із ентифіка, національні та моральні цінності. Реалізуючись у загальній системі духовного виробництва та споживання, національно-культурна ідентичність на кожному етапі соціокультурного розвитку так чи інакше забезпечує повне, і разом з тим диференційоване, зумовлене конкретно-історичними чинниками формування духовності людей, зокрема задоволення їхніх естетичних потреб засобами національного мистецтва.

Мистецтво найбільш повно і довершено виявляє свій етнонаціональний потенціал там і тоді, коли всі ланки культури спрацьовують бездоганно в загальній системі «мистецтво – нація». З урахуванням цих позицій національно-культурну ідентичність можна розглядати як своєрідний сплав художнього мислення і переживання в кожен історичну добу, а також вплив на неї характерних ознак колективної психології, відбитої в традиціях та звичаях народу. При цьому сфера національної свідомості складається із сукупності культурного досвіду, мистецьких навичок та образних уявлень певного соціоетнічного угруповання та його окремих індивідуумів.

На думку дослідників, національна ідентичність відображує наявність певного якісного змісту культури, що дозволяє

намітити структурні зв'язки між її елементами як у процесуальному, так і у функціонально-змістовому аспектах. Національно-культурна ідентичність зумовлює конкретні вчинки людей, їхнього ставлення до різних проявів життя суспільства. В ній втілюються глибинні основи світосприймання, світогляду і поведінки. З огляду на це, сучасними науковцями (В. Бутенко, В. Кузь, С. Мельничук, Ю. Руденко) було запроваджено поняття «національно-культурна ідентичність». Воно трактується як усвідомлення себе індивідом з певною культурною традицією, прийняття її норм, цінностей та моделей поведінки, культурних характеристик, застосованих у суспільстві даної культури. Адже кожний представник будь-якого етносу мислить, переживає, спілкується й діє згідно національно-культурного середовища.

Зазначимо, що застосування даної категорії характеризується певними особливостями, пов'язаними з багатоаспектним середовищем, творчим осягненням різних видів мистецтва. Це проявляється в часовому контексті процесу набуття, тобто можливості поєднувати минуле, сучасне та майбутнє, існуванні мнемічного компонента індивідуального досвіду, до якого входять різновиди пам'яті, етапність формування досвіду в педагогічних умовах, н. із ентифікація сть художнього досвіду, стереотипність й наявність ціннісного інтерпретаційного комплексу.

Формування національно-культурної ідентичності особистості як інтегрованої якості визначається багатьма факторами: світоглядною спрямованістю, професійною компетентністю, власним художньо-естетичним осягненням світу. За таких обставин у її предметному колі завжди так або інакше присутня національна ідея-образ, яка й відрізняє художню картину світу від наукової, позбавленої національного колориту. Відбувається це тому, що в мистецтві поєднання раціонального з психологічним, емоційним є найбільш природним, органічним, споглядальним, відчутим при домінуванні емоційно-психологічних факторів. За певних умов вони стають структурними ферментами художньої еволюції етносів, народностей і націй.

У процесі набуття людиною досвіду життєдіяльності й життєтворчості у конкретному середовищі засвоюються та приймаються ті або інші національні характеристики соціокультурного простору, які зумовлюють його особливості. Їхньою характерною ознакою виступає комплексність й взаємозв'язок психічних процесів (пізнання, переконання, пам'ять, рефлексія, переживання

тощо) та практичних дій, які забезпечують успішну адаптацію людини до певного соціокультурного простору в усіх сферах життєдіяльності.

Сучасна педагогіка мистецтва розглядає національно-культурну ідентичність як найвищу цінність освіти та її ієрархічно найвищу мету – формування культурної особистості в соціумі. В умовах становлення нашої держави звернення до національної культури має зайняти гідне місце в системі фахової підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін. Така постановка питання підводить нас до ідеї формування національно-культурної ідентичності в умовах фахової підготовки студентів вищих мистецьких закладів освіти.

Зважаючи на визначене, особливої актуальності набуває проблема удосконалення фахової підготовки, переосмислення мети й результатів навчання майбутніх учителів мистецьких дисциплін, яка передбачає формування, крім предметних і виконавських, ще й мистецьких компетенцій на засадах естетико-парадигмального підходу.

У підготовці цієї категорії вчителів національно-культурна ідентичність проявляється і функціонує в художньо-комунікативних і творчо-виконавських процесах. Відповідно й національно-культурний досвід формується навколо художньої ментальності, утворюючи особливе художньо-творче середовище навчального процесу. Поєднання виховного, освітнього, розвивального і творчого імпульсів складають його педагогічний потенціал.

З огляду на вищезазначене виникає потреба в інтегрованому формуванні національно-культурної ідентичності під час опрацювання усіх фахових навчальних дисциплін. Безумовно, з деякими аспектами національної культури студенти знайомляться у процесі інструментальної, вокальної, диригентсько-хорової підготовки. Але заглибитися у її різні історичні прошарки та ознайомитися з творчою спадщиною видатних українських митців, а також усвідомити значення цієї спадщини для сьогодення, вони мають можливість завдяки навчальному курсу «Історія художньої культури» та спецкурсу «Українська художня культура ХХ століття», який був розроблений для магістрантів і впроваджується на факультеті мистецтва Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Досвід їхнього впровадження у фахову підготовку студентів показує, що в процесі набуття історико-культурного досвіду у них формуються певні уявлення про художні цінності, здатність сприймати і пропагувати

твори українського мистецтва, а розширення змісту культурологічної освіти до цілісної художньої картини світу дозволяє розкрити цінності, закладені у художніх творах. Відповідно формуються компетенції як складні особистісні утворення, що містять інтелектуальну, емоційну і моральну складові.

Така спрямованість зберігає в свідомості студентів культурно-історичну, етно-національну спадщину і допомагає зрозуміти, що мистецька освіта завжди спрямовується на пояснення смислу, закономірностей, основних напрямків духовно-практичного засвоєння мистецтва, тлумачення його художніх творів, визначення можливостей їхнього використання у навчальному процесі.

У цьому контексті звертаємо увагу на можливість свободи творчого вибору прийнятим нормам і стереотипам, які сформувалися в соціокультурному просторі певного історичного часу. З позицій такого «естетичного плюралізму» (Ю. Малишев) відбувається розуміння різних субкультур, утворюючи поліфонізм культурного буття і багатогаровість професійної компетентності.

Під час фахового навчання студенти засвоюють комплекс художньо-інформативних знань, усвідомлюють зв'язки мистецтва з життям на основі врахування сукупності просторово-часових, художньо-світоглядних, етно-національних та ціннісних уявлень. У цьому процесі відбувається н. із ентифікація, яка зумовлює стереотипи поведінки та діяльності в цілому, формується вектор оцінних суджень та емоційних реакцій.

У процесі набуття художньо-естетичного досвіду у студентів формуються певні уявлення про художні цінності, здатність сприймати і пропагувати твори мистецтва, а розширення змісту культурологічної освіти у площині художньої картини світу дозволяє розкрити історико-культурні та моральні цінності, закладені у художніх творах, допомагає майбутнім вчителям зрозуміти, що мистецька освіта завжди спрямовується на пояснення смислу, закономірностей, основних напрямків духовно-практичного засвоєння мистецтва, тлумачення його художніх творів, визначення можливостей їхнього використання у навчальному процесі.

Необхідно також звернути увагу на аксіологічний аспект формування національно-культурної ідентичності, а саме на цінності мистецтва з орієнтацією на загальнолюдські цінності, що стають підґрунтям художньої свідомості. При цьому відбувається осмислення етичних соціокультурних альтернатив як способів визначення стратегій життєдіяльності людини, постановки і вирішення моральних колізій людського буття

в їхньому історико-культурному вимірі. В процесі освоєння аксіологічного потенціалу мистецьких знань формується система особистісних художніх цінностей майбутнього вчителя, яка сприяє його самовизначенню у просторі національної та світової культури.

Саме тому важливо, щоб конструювання методики формування національно-культурної ідентичності та його трансформація в особистісну сферу базувалась на чуттєвому досвіді, адже соціокультурні цінності, що раціонально сприймаються студентом, можуть стати частиною його свідомості, мотивом професійної діяльності тільки за умови їхнього переживання.

Під час фахового навчання студенти засвоюють комплекс художньо-інформативних знань, набувають компетенцій щодо їхнього інтелектуального збагачення, усвідомлюють зв'язки мистецтва з життям на основі врахування сукупності просторово-часових, художньо-світоглядних, етно-національних та ціннісних уявлень. У цьому процесі відбувається н. із ентифікація, яка зумовлює стереотипи поведінки та діяльності в цілому, а також формує вектор оцінних суджень та емоційних реакцій. Така спрямованість може зберегти у свідомості студентів культурно-історичні, етно-національні аспекти, що містять інтелектуальні, емоційні та моральні складові. Створення відповідного середовища сприяє усвідомленню збагаченого педагогічним потенціалом мистецтва.

Безумовно, зазначені процеси відбуваються поступово, протягом тривалого часу. Найбільш повно вони реалізується за технологією мистецького проектування у межах виконавської діяльності, різних видів педагогічної практики та науково-дослідної роботи, що вимагає концентрації усіх набутих знань і сформованих навичок. У цих видах діяльності відбувається їхнє практичне відтворення у полікультурній площині.

В кінцевому результаті у студентів підвищується мотивація до самореалізації у професійній діяльності, що й спонукає їх до активних дій у навчанні й творчості, до передачі накопичених знань та вмій під час проведення педагогічних практик.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Вивчення проблематики національно-культурної ідентичності в підготовці вчителя мистецьких дисциплін стає дедалі перспективнішою, оскільки в її площині молоде покоління долучається до духовних надбань людства. У нього формується вміння усвідомлювати, переживати та оцінювати суспільний та художній досвід, його ціннісні ідеали та прагнення. Подальшого вивчення

вимагає розробка технологій формування національно-культурної ідентичності на різних рівнях мистецької освіти.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Баришевський М. Й. Національна самосвідомість у громадянському становленні особистості / М. Й. Баришевський. – К, 2000. – 63 с.
2. Возняк Т. Глобальне та національне: проблема збереження ідентичності / Тарас Возняк // Українська культура. – 2014. – № 6. – С. 65–67.
3. Выжлецов Г. П. Аксиология культуры / Г. П. Выжлецов. – СПб, 1996. – 286 с.
4. Гнатенко П. И. Идентичность: философский и психологический н. із [Текст] / П. И. Гнатенко, Н. В. Павленко. – К.: «Арт-пресс», 1999. – 466 с.
5. Лушин П. В. Психология личностного изменения / П. В. Лушин. – Кировоград, 2002. – 360 с.
6. Москаленко В. В. Социализация личности / В.В. Москаленко. – К., 1986. – 102 с.
7. Нагорна Л. Національна ідентичність в Україні / Л. Нагорна // НАНУ Ін-тут політичних і етнонац. Досліджень. – К., 2002. – 272 с.
8. Огнев'юк В. Науково-освітній потенціал нації: погляд у XXI століття: В 3-х н. / [В. Огнев'юк, В. Литвин, В. Андрущенко, В. Кремень, А. Толстоухов та н..]. – Навчальна книга, 2004. – Кн.1: Пріоритет інтелекту. – 638 с.
9. Осипець Р. О. Формування національної самосвідомості майбутніх учителів музики засобами української народнописенної культури / Р. О. Осипець. – К.: Магістр –5, 1999. – 207 с.
10. Поняття «національна ідентичність» і «національна ідея» в українському термінологічному просторі / <http://www.br.com.ua//reforats/Politologiya/21855-10.html>. – С. 5–10.
11. Потапчук Т. В. Етнічна ідентичність як структура самосвідомості: постановка проблеми / Т. В. Потапчук // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. Наук. Праць. – Вип. 12. – Інститут проблем виховання. – К., 2008. – С. 90–97.
12. Степико М. Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування: монографія / М. Т. Степико. – К.: НІСД, 2011. – 336 с.

REFERENCES

1. Baryshevs'kyu, M. Y. (2000). *Natsional'na samosvidomist' u hromadyans'komu stanovlenni osobystosti* [National consciousness of civil identity formation]. Kyiv.
2. Voznyak, T. (2014). *Hlobal'ne ta natsional'ne: problema zberzhennya identychnosti* [Global and national TV: the problem of preservation of identity]. Ukrainian culture. № 6.

3. Vuzhletsov, H. P. (1996). *Aksyolohyya kul'turu* [Axiology culture]. SPb.
4. Hnatenko, P. Y. (1999). *Ydentychnost': fylosofskyu y psykholohycheskyu analiz* [Ydentychnost: philosophical and psychological analysis]. Kyiv: «Art press».
5. Lushyn, P. V. (2002). *Psykholohyya lychnostnoho yzmenenyya* [Psychology lychnostnoho Changed]. Kirovograd.
6. Moskalenko, V. V. (1986). *Sotsyalizatsyya lychnosti* [Socialization of personality]. Kyiv.
7. Nahorna, L. (2002). *Natsional'na identychnist' v Ukraini* [National Identity of Ukraine]. Kyiv.
8. Ohnev'yuk, V. (2004). *Naukovo-osvitniy potentsial natsiyi: pohlyad u KhKhI stolittya: V 3-kh kn.* [Scientific and educational potential of the nation, look in the XXI century]. In 3 Vol. Educational book.
9. Osypets', R. O. (1999). *Formuvannya natsional'noyi samosvidomosti maybutnikh vchyteliv muzyky zasobamy ukrayins'koyi narodnopisennoyi kul'tury* [Formation of national consciousness of future music teachers by means of Ukrainian folk-song culture]. Kyiv: Master 5.
10. Ponyattya «natsional'na identychnist'» i «natsional'na ideya» v ukrayins'komu terminolohichnomu prostori / <http://www.br.com.ua//reforats/Politologiya/21855-10.html>.
11. Potapchuk, T. V. (2008). *Etnichna identychnist' yak struktura samosvidomosti: postanovka problemy* [Ethnic identity as a structure of consciousness: problem]. Vol. 12. The Institute of Education. Kyiv.
12. Stepyko, M. T. (2011). *Ukrayins'ka identychnist': fenomen i zasady formuvannya: monohrafiya* [Ukrainian identity: the phenomenon and principles of formation: monograph]. Kyiv: NISS.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЩОЛОКОВА Ольга Пилипівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки мистецтва і фортепіанного виконавства факультету мистецтв Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Наукові інтереси: педагогіка мистецтва, підготовка вчителів мистецьких дисциплін у вищій школі.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SCHOLOKOVA Olha Pylypivna – Doctor of Education, Professor, Head of the Department of Pedagogy of art and piano performance Faculty of Arts of the National Pedagogical University named after P. Dragomanova.

Circle of scientific interests: art education, training of teachers of artistic disciplines in higher education.